HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

אלא לאסור יום שלפניו ה"נ לא נצרכה אלא לאסור יום שלאחריו כמאן כרבי יוסי דאמר בין לפניו בין לאחריו אסור אי הכי בעשרים ותשעה נמי מאי איריא דהוי יומא דמקמי יומא דמיתוקם תמידא תיפוק ליה דה"ל יומא דבתר עשרין ותמניא ביה דתניא [א] בעשרים ותמני' ביה אתת בשורתא טבתא ליהודאי דלא יעידון מן אורייתא (א) שפעם אחת נגזרה גזירה על ישראל שלא יעסקו בתורה ושלא ימולו את בניהם ושיחללו שבתות מה עשה יהודה בן שמוע וחביריו הלכו ונטלו עצה ממטרוניתא אחת שכל גדולי רומי מצויין אצלה אמרה להם עמדו והפגינו בלילה הלכו והפגינו בלילה אמרו אי שמים לא אחים אנחנו לא בני אב אחד אנחנו לא בני אם אחת אנחנו מה נשתנינו מכל אומה ולשון שאתם גוזרין עלינו גזירות רעות ובטלום ואותו היום עשאוהו יו"ט אמר אביי לא נצרכה אלא לחדש מעובר רב אשי אמר אפילו תימא לחדש חסר [ב] כל שלאחריו בתענית אסור בהספד מותר וזה הואיל ומוטל בין שני ימים טובים עשאוהו כיו"ט עצמו ואפילו בהספד נמי אסור אמר מר מתמניא ביה ועד סוף מועדא איתותב חגא דשבועיא דלא למיספד למה לי למימר מתמניא ביה לימא מתשעה ביה ותמניא גופיה אסור דה"ל יומא דאיתוקם ביה תמידא כיון דאילו מקלע (ליה) מילתא ובטליניה לשבעה תמניא גופיה אסור דה"ל יומא קמא דאיתותב ביה חגא דשבועיא השתא דאתית להכי עשרים ותשעה נמי כיון דאילו מיקלע מילתא ובטליניה לעשרים ותמניא עשרין ותשעה גופיה אסור דה"ל יומא דמקמי יומא דאיתוקם תמידא איתמר ר' חייא בר אסי אמר רב הלכה כר' יוסי ושמואל אמר הלכה כר' מאיר ומי אמר שמואל הכי והתניא רשב"ג אומר ומה תלמוד לומר בהון בהון שתי פעמים לומר לך שהן אסורין לפניהן ולאחריהן מותרין ואמר שמואל הלכה כרבן שמעון בן גמליאל מעיקרא סבר כיון דליכא תנא דמיקל כרבי מאיר אמר הלכה כרבי מאיר כיון דשמעיה לרבן שמעון (ב) דמיקל טפי אמר הלכה כרבן שמעון בן גמליאל וכן אמר באלי אמר רבי חייא בר אבא א"ר יוחנן הלכה כרבי יוסי א"ל רבי חייא לבאלי אסברא לך [ב] כי אמר ר' יוחנן הלכה כרבי יוסי אדלא להתענאה ומי אמר רבי יוחנן הכי והאמר [ג] ר' יוחנן הלכה כסתם משנה ותנן [ד] [א] אע"פ שאמרו מקדימין [א] ולא מאחרין מותרין

לאסור את שלפניו. להכי נקט מריש ירחא דניסן לאסור את יום שלפני ר"ח בתענית כדתניא בסמוך לפניהן אסורין דאי משום ר"ח לא היה נאסר כדמפרש דדברי תורה אין צריכין חיזוק: **כמאן כר' יוסי.** דמתני' דאמר אף לאחריו בתמיהה ושבקת רבנן אי הכי דאליבא דר' יוסי מוקמת לה למגילת תענית כ"ט באדר נמי דקתרצת לעיל דאדהכי נקט ריש ירחא דניסן דהיינו יום שלשים דאדר הסמוך לניסן לעולם חסר מכ"ט יום הוא משום דקא בעי למיסר יום כ"ט תיפוק ליה דבלאו הכי הוי אסור יום כ"ט דה"ל יום דבתר כ"ח שהוא י"ט כו' ואסור יום שלאחריו כר' יוסי ואמאי נקט ריש ירחא לאסור את שלפניו: **דלא יעידון.** שלא יהו צריכין ליבטל מתלמוד תורה שנגזר עליהן שלא יעסקו בתורה: **הפגינו.** צעקו. כך מתרגמינן בתהלים כל לשון שועה וצעקה לשון פגינה: **אי שמים** גרסינן. אהה ה'. להקב"ה היו צועקים על אותם שגזרו עליהם גזרות קשות והיו אומרים להם לפני הקב"ה וכי לא אחיכם וכו': **לא נצרכה אלא לחדש מעובר.** בשנה מעוברת שיש בה שני (ג) אדר והאחד חסר [ב] דהשתא כי הוה אדר שני מלא הוה יום שלשים לפני ר"ח ניסן. א"נ דעברוה לאדר כגון שלא נראה החדש יום ל' דמשום יו"ט דכ"ח לא מיתסר אלא כ"ט: (ד) **רבא אמר אפילו תימא חדש חסר.** ואהכי נקט מריש ירחא דאי הוה אסר ליה ליום כ"ט משום בתר כ"ח לא הוה אסר ליה אלא בתענית לחודיה: **דכל שלאחריו כו'.** כלומר כל שאסור משום אחר י"ט בתענית הוא דאסור הא בהספד מותר. ואהכי נקט מריש ירחא דלהוי האי כ"ט דנקט מוטל בין שני ימים משום דאי מיתסר משום דלפני יו"ט אימור לא איתסר בהספד דהאי דנקט כל שלאחריו כו' לאו משום דלפניו נמי אסור בהספד אלא איידי דפריך דליתסר יום כ"ט משום בתר כ"ח הוא דמיהדר ליה כל שלאחריו כו': **לימא מתשעה** (ה) **ותמניא גופיה.** י"ט הוא דהא הוה ליה מהנך ימים טובים דאיתוקם בהו תמידא כדכתיב ביה מריש ירחא עד תמניא: ה"ג **דאי איקלע מילתא ובטליניה לשבעה תמניא גופיה אסור דהוה ליה יומא** (ו) **דאיתותב חגא דשבועיא.** דאי איקלע מילתא שאם נגזר גזירה וצריכין להתענות תוך אלו ימים טובים דתמיד ובטלו אותן להתענות בכולן שאין לבטלה לחלאין: **אכתי יומא תמניא אסור משום חגא דשבועיא.** ואי קשיא אכתי לימא תשעה ואפילו אם אירע מילתא דבטלי אכתי הוא אסור תמניא גופיה משום קמא יומא דחג שבועיא דהוה יום שלפניו לאו פירכא הוא דהא יו"ט גופיה בטיל ואנא ליקום וליגזור קמיה יומא דאיתותב חגא דשבועיא. וכה"ג מתרץ לקמן[ה] ביום טוריינוס: **כ"ט נמי.** דתרצת לה לעיל לא נצרכה כו' להכי נקט בריש ירחא דאי מיקלע כו': **כרבי יוסי.** דאמר בין לפניו בין לאחריו אסור: **כר"מ.** סתם מתניתין דקתני לאחריו מותר: **מה ת"ל בהון בהון.** דלא להתענאה בהון ומקצתהון דלא למספד בהון וקא דריש לה כדדייק לקמן בהון משמע מיעוט: **ואמר שמואל** גרסי': **הלכה כרבי שמעון** (ז). דמדרבנן נינהו ולא מחמרינן כולי האי: **באלי.** שם חכם: ה"ג **כי אמר רבי יוחנן הלכה אדלא להתענאה.** דימים הכתובים במגילת תענית דלא להתענאה לפניהן אסורים ולאחריו מותרין כר' יוסי ולא כר"מ דאמר אף לפניהם מותר אבל אדלא למספד אין הלכה כרבי יוסי [דאמר] לפניו ולאחריו אסור אלא כר"מ דאמר לפניו אסור לאחריו מותר: **ומי א"ר יוחנן הכי.** דלפניו מיהא אסור כרבי יוסי: **מקדימין.** שקראו קודם זמנה:

הלכו והפגינו. הפיגו לשון נהי וצעקה. אי שמים גרסינן פירוש שמים להקב"ה היו צועקין למה יאמרו הגוים איה אלהיכם ולהם אמרו וכי לאו אחיכם אנחנו וכו': **לא נצרכה אלא לחדש** מעובר. פירוש דעברוה לאדר שלא נראה הלבנה עד יום ל' והוי ר"ח ניסן יום ל"א פירוש וא"כ האי כ"ט לא מצינו לאוסרו [ב] משום יום שלפני ר"ח ניסן דיום ל' מפסיק בינתים משום הכי איצטריך לאוסרו משום יום שלאחר עשרים ותמניא: **דאילו אי איקלע וכו'.** שום גזרה מריש ירחא וכו' תמניא גופיה אסור דה"ל וכו' והקשה הקונטרס אכתי לימא תשעה ואפילו אי מיקלע שום גזרה ובטלינא לז' ימים וכו' אכתי אסור תמניא גופיה משום דהוי יומא דמקמי יומא דאיתותב חגא דשבועיא ותירץ הקונטרס הא לאו פירכא דהא מיו"ט גופיה דתמיד מבטלינן ליה ואנא ניקום ונגזור משום קמי יומא דאיתותב חגא דשבועיא (ח) וכי האי מתרצינן לקמן ביום טוריינוס: **רב אמר הלכה כר' יוסי דאמר לפניו אסור אבל לאחריו מותר.** וא"ת כיון דאמר הלכה כר' יוסי היאך אנו מתענין לפני הפורים דאי משום דבטלה מגילת תענית מ"מ אחנוכה ואפורים לא בטלו וי"ל דהא דאמר חנוכה ופורים לא בטלו ר"ל הדינין שלהם לעשותן י"ט ודלא להתענאה בהון אבל בדינים דלפניהם בטלו עוד י"ל (ט) דכיון דיום שלפני הפורים שנתבטל מיו"ט דידהו שהיו רגילין לעשות בהן ונתבטלו יו"ט שלהם ה"נ יש לנו לומר שיבטלו משום טעם לפני הפורים דה"נ אמרינן בסמוך גבי יום שלפני נקנור וכו' וכן גבי יו"ט טוריינוס דכיון דבטלו מיום (י) שלהם לא יאסרו משום יו"ט הבא אחריהם דאסורים משום יום שלפניהם כמו כן ה"נ דכיון דיום שלפני הפורים נתבטל משום עצמו ומותר להתענות לא יאסר משום יום שלפני הפורים:

הלכה

עין משפט נר מצוה

לה א מיי' פ"ב מהלכות מגילה הלכה יג:

מוסף רש"י

בעשרים ותמניא ביה. באדר קאי במגילת תענית (ר"ה יט.). **דלא יעידון מן אורייתא.** שלא יצטרכו לנתק עצמן מן התורה (שם). **והפגינו.** צעקו בשווקים וברחובות כדי שישמעו השרים וירחמו עליכם (שם). **אי שמים.** כלומר למען הקב"ה (שם). **הלכה כסתם משנה.** רבי הוא סידר המשנה וכשראה דברי חכם וישרו בעיניו שנאן סתם ולא הזכיר שם אומרו עליהן כדי שלא יהו שנויין מפי יחיד ונראין כאילו נשנו מפי המרובים ויעשו כמותן (ביצה ב:).

רבינו חננאל

ושנינן, לאסור שלאחריו, כר' יוסי דאמר ימים הללו בין לפניהם בין לאחריהם אסורין. **אי הכי**, רישא דתני מריש ירחא דניסן, ואוקימנא דלא תנא ראש חדש אלא לאסור יום כ"ט באדר, למה לי, תיפוק דהוה ליה יום שלאחר כ"ח באדר, ועשאוהו יום טוב משום (דכי) [דבו] בטל שמדא ואתא בשרתא טבא ליהודאי דלא יעידון מן אורייתא. **ושני אביי**, לא נצרכה זו וזו אלא אם יזדמן להתעבר יהיה יום כ"ט אסור בו משום שהוא יום אחר כ"ח בו, ויום ל' נמי יהיה אסור משום שהוא יום דמיקמי יומא דאיתוקם ביה תמידא. ואקשינן נמי, למה לי למימר מתמניא בניסן הימים טובים דקבעו דאיתותב חגא דשבועיא, תיפוק ליה דהוה ליה מן הימים טובים דאיתוקם בהו תמידא. **ושנינן** לא צריכא אלא דאי הדרי ביה רבנן ובטלי להני יומי דקבעו משום דאיתוקם תמידא, לא בטלי מנייהו אלא ז' יומי, ויום ח' אסור מכלל יומא דאיתותב בהו חגא דשבועייא. **השתא דאתית להכי כ"ט נמי דאי מיקלעא (כלל) [כול'] איתוקם תמידא ואיתותב חגא דשבועיא.** מפורש במנחות בפרק רבי ישמעאל אומר, עומר היכ כול' איתוקם תמידא שהיו הצדוקים אומרים יחיד מתנדב ומביא תמיד, דהוו דרשי את הכבש תעשה לשון יחיד, ואהדרו להו רבנן את קרבני לחמי [תשמרו] שיהיו באין מתרומות הלשכה, ודחו דבריהם, ונתקיימו דברי רבותינו שלא יהיה תמיד בא אלא משל צבור. **וכן הוו** חולקים ואמרין אין עצרת חלה אלא לאחר שבת, ואהדרו להו רבנן ונדחו, והחזירו הדבר ליושנו שיהיו (ה)סופרים נ' יום ממחרת יום טוב של פסח. ולפי שנדחו דברי צדוקים ונתקיימו דברי חכמים, עשאום אותם הימים טובים כימי גאולה מידי צורריהם. **רב אמר הלכה כר' יוסי.** דאמר כל הכתוב במגלת תענית די לא למיספד, בין לפניו בין לאחריו אסור [די לא להתענאה, לפניו אסור] לאחריו מותר. ושמואל אמר הלכה כתנא קמא והוא ר' מאיר, וסתמא דמתני' דיליה היא, דא' בדילא למיספד לפניו אסור לאחריו מותר, [ב]ד(א)י לא לאתענאה, בין לפניו ובין לאחריו מותר. **איני** והא' שמואל הלכה כרבן שמעון בן גמליאל דאמר לפניהם ולאחריהם מותרים. **ומשנינן** שמואל הלכה לקולא גמירי, [מעיקרא] סבר ליכא תנא דמיקל טפי מתנא קמא דמתני' דהוא ר' מאיר, ואמר הלכתא כתנא קמא, כיון דחזא רבן שמעון בן גמליאל דמיקל טפי, אמר הלכתא כרבן שמעון בן גמליאל. **אמר ב[א]לי א"ר יוחנן הלכה כר' יוסי.** אדילא להתענאה דלפניו אסור. איני והאמר ר' יוחנן הלכה כסתם משנה, ותנן במסכת מגילה אע"פ שאמרו מקדימין כפרים ליום הכניסה ולא מאחרין

מסורת הש"ס

א) ר"ה יט., ב) עי' תוס' מנחות סה. ד"ה אלין יומא, ג) [שבת מו. וש"נ], ד) מגילה ה., ה) [ע"ב],

הגהות הב"ח

(א) גמ' דלא יעידון מן אורייתא דלא למספד שפעם אחת כו' ואמרו אי שמים לא אחיכם אנחנו: (ב) שם כיון דשמעיה לרבן שמעון בן גמליאל דמיקל: (ג) רש"י ד"ה לא נצרכה כו' שני אדרים והראשון חסר והשני מלא דהשתא כי הוה: (ד) ד"ה רבא אמר כו' הד"א עם ד"ה דכל שלאחריו וכו' מוטל בין שני ימים והא דלא קאמר דאסור בהספד משום דהוי יום שלפניו משום דאי מיתסר כו' והאי דנקט כל שלאחריו: (ה) ד"ה לימא מתשעה ביה ותמניא: (ו) ד"ה ה"ג דאי כו' דהוה ליה יומא קמא לאיתותב ביה חגא כצ"ל והד"א עם ד"ה אכתי וכו' ואנא ליקום וליגזור משום קמיה יומא: (ז) ד"ה הלכה כר"ש ב"ג למדרבנן: (ח) תוס' ד"ה דאילו כו' וכה"ג נמי מתרצינן: (ט) ד"ה רב כו' ועוד י"ל דכיון דימים שלפני הפורים נתבטלו: (י) בא"ד דכיון דבטלו מיום טוב שלהם כו' הבא אחריהם דלהוי אסורים משום:

גליון הש"ס

גמ' כי אמר רבי יוחנן הלכה כר' יוסי אדלא להתענאה. וכעין זה פסחים יג ע"א מנחות לב ע"א: רש"י ד"ה לא נצרכה וכו' דהשתא כי הוה אדר שני. עי' מג"א סי' תקפח ס"ק כ: תוס' ד"ה לא נצרכה. משום יום שלפני ר"ח ניסן. הלשון מגומגם דהא עיקר מה שאנו דנין דהוצרכו משום יום ל' דאינו שלאחריו דיום כ"ח:

הגהות הגר"א

[א] גמ' (ולא מאחרין) תא"מ:

רבינו גרשום

כמאן כר' יוסי דאמר די לא למספד בין לפניו בין לאחריו אסור. בהספד, דאי דרבנן הא אמרו לאחריו מותר. **אי הכי.** כיון דמוקמת ליה כר' יוסי, עשרין ותשעה באדר נמי, מאי איריא דהוה יומא מקמי דאיתוקם תמידא, דקאמר [ד]להכי אמר מריש ירחא דניסן לאסור כ"ט באדר שלפניו, תיפוק ליה דלהכי הוה אסור דהוה ליה יומא דבתר כ"ח, דהוי יו"ט דאסור למספד, והוי כ"ט אסור, דהא אמר ר' יוסי בין לאחריו אסור. עדיין פריכנא למה לי למימר מריש ירחא דניסן לימא מתרי דניסן. **והפגינו בלילה.** כדי שישמע קולם. **אמר אביי.** להכי קאמר מריש ירחא לאסור שלפניו, לחדש מעובר דהוי ל"א, א) (כ"ח) [ר"ח] קאסר ל' שלפניו, דאילו משום כ"ח לא הוי אסור אלא כ"ט. ה"ג, **רב אשי אמר אפי' תימא בחדש חסר.** ודפרכת כיון דמוקים לה כר' יוסי למה לי למימר מריש ירחא דניסן משום כ"ט כדי לאסור [לכ"ט] לאדר שלפניו, תיפוק ליה דהוי יומא דבתר כ"ח, תריץ כל שלאחריו בתענית אסור בהספד מותר, כלומר, האי דאמר ר' יוסי בין לפניו בין לאחריו אסור, לא אמר לאחריו אסור אלא להתענאה, אבל בהספד מותר, ולהכי איצטריך מריש ירחא דניסן כדי שיהא כ"ט מוטל בין שני ימים טובים, בין כ"ח (לכ"ח) [לר"ח], דליהוי כיו"ט עצמו דאסור אפי' בהספד וכ"ש בתענית. **נפרש מתניתין שלא פי'** לעיל, כך הורה המורה, כל הכתוב במגילת תענית דלא למספד, כלומר, אותם ימים טובים הכתובים במג"ת (שמותרין) [שחמורין] כל כך דאסור להו למספד וכ"ש להתענאה, לפניו אסור ב) בהספד ובתענית, הואיל וחמור הרבה שביו"ט עצמו אסור אפי' בהספד, לאחריו מותר בהספד ובתענית. ר' יוסי אומר הואיל וחמור [כל] כך שאסור אפי' בהספד, נחמיר נמי שבין לפניו ובין לאחריו אסור בין בהספד בין בתענית. ודלא להתענאה, כלומר ואותן ימים טובים דמג"ת שאינו חמור כל כך, שאינן אסורין אלא בתענית אבל בהספד מותרין, בין לפניו בין לאחריו [מותרין] הואיל וקל כ"כ, ר' יוסי מחמיר מכ"מ, אע"פ שקל כ"כ, לפניו אסור. **ת"ר אלין יומיא דלא להתענאה.** כלומר כל ימים טובים הכתובים במג"ת אסורין בתענית, אבל יש בהן שאין אסורין בהספד, ומקצתהון די לא למספד בהון, יש מהן שחמורין הרבה שאפי' בהספד אסורין. עכשיו נחזור ונפרש ההלכה כסדרה. **מתמניא ביה עד סוף מועדיא איתוקם ביה חגא דשבועיא. למה לי למימר מתמניא ביה לימא מט' ביה ותמניא גופיה אסור.** דהא אמרינן לעיל מריש ירחא עד תמניא ביה איתוקם תמידא. תריץ, להכי אצטריך למימר מתמניא, דאי מקלע מילתא לההוא יו"ט דתמידא, דלא ניבטיל אלא שבעה, אבל תמניא אסור משום דאיתותב ביה חגא דשבועיא. **השתא דאתת להכי.** דתרצת משום דאי איקלע מילתא ובטיל ליה, **עשרין ותשעה נמי.** דפרכת למה לי' למימר מריש ירחא דניסן משום לאסור כ"ט באדר, תיפוק ליה דהוה יומא דבתר כ"ח, לעולם להכי אמר מריש ירחי' דניסן כדי לאסור כ"ט באדר שלפניו, דאי איקלע מילתא ובטליניה לכ"ח כו'. **אמר רב הלכה כר' יוסי.** דאמר דאי לא למספד בין לפניו ובין לאחריו אסור. **ושמואל אמר הלכה כר"מ.** ת"ק דר' יוסי, דסתם מתני' ר"מ, וקאמר לפניו אסור לאחריו מותר. **מי אמר שמואל הכי.** דאמר לפניו אסור. **מעיקרא.** דשמעיה לר"מ דמיקל יותר מר' יוסי, דר"מ אינו אוסר אלא לפניו ור' יוסי אוסר בין לפניו בין לאחריו. **אדלא להתענאה.** דקאמר ר' יוסי לפניו אסור לאחריו מותר, ולא אדי לא למספד דקאמר אסור בין מלפניו בין לאחריו.

א) נראה דל"ל דהוי ל' יום דנאסר ל' שלפניו וכו'. ב) הדבר צ"ע דהרי בהדיא אמר הש"ס לעיל דכל שלפניו או לאחריו אינו אסור רק בתענית.